

Uvod v novinarstvo 1

ESEJ

»Kakšen novinar oziroma kakšna novinarka želim biti – kako vidim svoje novinarsko poslanstvo?«

G. P.
novinarstvo, 1. letnik, redni študij

3. januar 2010

Uvod

Pridobivanje novic je bilo v ne tako zelo daljni preteklosti težavno in drago. Danes nas novice obkrožajo kakor zrak oziroma so postale del našega okolja. Razume se tudi, da brez obilice dostopnih informacij ne moremo imeti demokracije (Hergreaves 2007, 9). V današnjem času se torej soočamo z nekakšno »poplavo informacij«. Na svetovnem spletu lahko piše in objavlja že vsak, zato je medmrežje postalo nekakšno stičišče informacij in tudi prostor, kjer se krešejo različna mnenja ter pogledi laških posameznikov. Odločitev za novinarski poklic zato prav gotovo ni lahka odločitev. Tudi ni samo po sebi umevna za nekoga, ki sta mu pisanje in govorjenje bolj domača kot ostalim. Če se za poklic novinarja odločiš z resnimi nameni (tistimi, ki te do te konkretne odločitve tudi vodijo), se odločiš zavestno in s srcem. Naslov eseja sem izbral zato, ker tudi sam menim, da novinarstvo ni samo izbira ali pa morda usoda, ampak je želja, je veliko več kot zgolj suhoparno pisarjenje o preteklih in sedanjih dogodkih po spletu ali pa v zaprašeni pisarni nekega uredništva.

Kakšen je dober novinar?

Na vprašanje »Kakšen novinar želiš postati?« si večkrat odgovorim: dober, odličen. Kakšna pa so merila dobrega novinarja? Kot sem že omenil, živimo v času, ko je »novinar« lahko praktično vsak, zato je še toliko bolj pomembno, da imamo merila, ki določajo profesionalnost in odličnost novinarskega poklica in ga s tem definirajo. Še bolj pomembno pa se mi zdi mnenje ljudi o določenem novinarju. Pri množici si lahko dober novinar ustvari verodostojnost in zaupanje, ki pa je ob predpostavki, da so mediji v vseh demokratičnih državah modernega sveta t. i. četrta veja oblasti, najdragocenejše orožje v njegovih rokah. Novinar bi se torej moral v prvi vrsti na življenje in smrt prizadevati za resnico. Današnje nezaupanje medijem, prepletenim s politiko, ki skupaj z ekonomijo kroji usodo novinarstva, je predvsem rezultat pomanjkanja omenjene vrednote. *Le tak novinar, ki v časopisih (ali drugih medijih) objavlja samo resnične dogodke in razna vprašanja pojasnjuje le po popolnoma lastnem prepričanju, izpolnjuje svojo dolžnost* (Splichal 2001, 20). Za dobrega novinarja je torej nedopustno pisati v nasprotju z lastnim prepričanjem.

Ne smem pozabiti še na en pomemben vidik pri novinarjevem delu - to je etika. Novice, ki po teoretsko utemeljenih etičnih načelih nimajo kaj iskati v novinarskih

prispevkih, se v javnosti enostavno ne bi smele pojavljati. *Novinarska etika pri samoregulaciji velja za nepogrešljivo, vendar se v praksi tudi pri profesionalcih razkriva ravno nasprotno* (Poler Kovačič in Erjavec 2005, 190). Zopet je jasno razvidno, da se novinarji in uredništva uklanjajo vse preveč pomembni ekonomski sili, ki pa je v današnjih časih žal tudi merilo za preživetje. Na tem mestu bi morala svoj del naloge prevzeti tudi družba (beri država), ki bi morala, če sploh ima interese po neodvisnem in resnicoljubnem novinarstvu, le-tega zaščititi z vsemi razpoložljivimi sredstvi. Zadnje čase se je veliko govorilo o Zakonu o Radioteleviziji Slovenija, o katerem smo (so) odločali tudi volivci na referendumu. Sam sem spremljal veliko t. i. predvolilnih oddaj in soočenj in se seznanil z mnogimi pogledi za in proti. Pri vsem pa me je najbolj zmotilo to, da glede zakona ni nihče propagiral mnenja novinarjev in delavcev RTV-ja, torej konkretnih ljudi, ki bi se jih zakon najbolj »dotaknil«. Celotna zgodba je bila en sam velik kresilni kamen političnih in ekonomskih interesov.

Popolne nepristranskosti v novinarstvu ni (Poler Kovačič 2010). S tem dejstvom se slej ko prej seznanj vsak novinar. Nikakor ne moreš pisati ali poročati tako, da boš vedno ugajal vsem. S tem dejstvom se strinjam prav tako, kot se strinjam tudi s tem, da resnica ne ugaja vsakomur in ob vsakem času. Za določene stvari je pač boljše, da ostanejo »skrite«, saj je to v javno dobro. Na tej točki naj se v razpravo ponovno vključi novinarska etika. Kaj je torej etično zamolčati in česa ne, kaj prikriti in česa ne? *Resnica obstaja, izmišljamo si le laži* (Georges Braque).

Sam želim postati resnicoljuben novinar, tak, ki bo pisal karseda resnične in preverjene informacije. Ne morem si namreč predstavljati, da bi pisal »po nareku« ali da bi zagovarjal nekaj, kar ne bi bilo res. Ne vem, kako bi se počutil, ko bi se sprehajal po ulici med ljudmi in vedel, da je usoda njihove odločitve oziroma njihovega mnenja v mojih rokah, hkrati pa bi manipuliral z njimi na tako grd način. Verjetno bi ob teh dejstvih težko vsak večer legel k počitku. Zgodovinska resnica je, da se vsaka prevara in neresnica odkrijeta. Niti se ni potrebno ozirati v zgodovino, Slovenci imamo namreč za laž zelo lep pregovor - *laž ima kratke noge*.

Novinarsko poslanstvo

Ko se odločiš, kakšen novinar boš, se več ali manj definira tudi tvoje poslanstvo. Moje mnenje je, da v današnjih časih lahko uspeš na veliko področjih. Lahko si športni novinar, ki navdušuje vse športne navdušence. Lahko si t. i. zabavni novinar (recimo novinar pri rumenem tisku), kjer zasleduješ slavne, pišeš intervjuje z njimi itn. Lahko ti uspe z odličnim povezovanjem koncertov na radiu, kjer pride do izraza tvoja

lepa barva glasu. Lahko si *politična vetrnica* (Splichal 2001, 20) in prodaš svoje prepričanje za vsakomesečni priliv na osebni bančni račun ter še marsikaj. Vse to so novinarska poslanstva. Vsak posamezen novinar je »poslan«, da opravi svoje delo na področju, ki mu je najbolj domače in ki ga obvlada. *Osnovno novinarjevo poslanstvo pa je služenje javnemu interesu in delovanje za dobro javnosti oziroma državljanov kot nosilcev komunikacijskih pravic* (Poler Kovačič 2010). Na to poslanstvo se v današnjih medijih, po mojem mnenju, vse prevečkrat pozablja. Novinar nikakor ne sme služiti samo eni politični stranki, delovati mora vzajemno in v javnem interesu, to pa pomeni, da poroča o stvareh, ki so za javnost (ne samo za del javnosti, ampak za celotno javnost) pomembne in v nekaterih primerih tudi ključne. Če torej novinar ne deluje v skladu s svojimi načeli in neodvisno, hkrati pa ne deluje v korist javnosti, s tem vede ali pa nevede zavaja javnost. Tudi novinar je samo človek. *Errare humanum est* (motiti se je človeško), pravi latinski pregovor. Zato bi bilo vsakršno obsojanje novinarja zgolj na podlagi domnev krivično. Novinar namreč veliko informacij dobiva od svojih stalnih, uradnih virov. Zaradi pomanjkanja časa (in volje) je to tudi edina plat medalje, ki jo novinar uspe preveriti. Če se torej zavajanje prične že pri viru, je novinar povsem nemočen, mnogokrat tudi ob preveritvi ozadja in dodatnem brskanju za morebitnimi drugimi vidiki podane informacije. Novinarjevo poslanstvo in nuja za samoohranitev (ohranitev verodostojnosti) je zato tudi to, da dosledno navaja vire prejetih informacij ali pa informacije dodatno in poglobljeno preverja (preiskuje).

Sam želim postati novinar, ki bo služil celotni javnosti in ne samo enemu njenemu delu. Zelo me na primer jezijo pisci in komentatorji, ki že 20 let ali več pogrevajo predvsem politične razlike in razprtije, ki so nepotrebne - sploh v času, ko bi se morali ukvarjati z marsičem drugim, kot pa vleči na dan stare in nove demagogije, ki tako ali drugače ne koristijo nikomur, ampak samo zapolnjujejo medijski prostor, ki bi bil lahko namenjen drugim, morda konstruktivnim in relevantnim novicam.

Preiskovalno novinarstvo

Zelo natančno in strokovno ga v svoji knjigi opredeli Matjaž Šuen. *Preiskovalno novinarstvo je posebna vrsta novinarskega sporočanja, za katero je značilno predvsem to, da razkriva dejstva, ki jih posamezniki ali institucije želijo prikriti* (Šuen 1994). Preiskovalni novinar je novinar, ki je pripravljen za resnične informacije »kopati« globlje in pri tem uporablja tudi drugačne, večinoma lastne in v očeh

javnosti večkrat tudi neetične pristope. S tega stališča je novinar res »pes čuvaj« (Poler Kovačič 2010), saj neprestano bdi nad dogajanjem, ga neposredno spremlja in opozarja (piše, komentira) na nepravilnosti. Takšen novinar je tudi veliko bolj izpostavljen kazenski zakonodaji, saj ga lahko ovadijo tako posamezniki kot večje družbe, ker je recimo razkril njihovo »skrivnost«. Priča smo bili tudi neposrednim napadom na novinarje, ki so se ukvarjali s t. i. prepovedanimi temami, zadnjih nekaj let predvsem v Rusiji. V Slovenskem medijskem prostoru zaenkrat nismo bili deležni obilice takšnih novinarskih pristopov, nekaj samo ob raznih večjih aferah. Nekakšno paralelo poskušajo vzpostaviti na komercialni televiziji Kanal A, vendar je za pravo raziskovalno novinarstvo potrebno vložiti veliko več truda in časa, predvsem pa lastne intuicije. Vsekakor pa ta oblika novinarstva povzema obe moji želji – iskati resnico in delovati za celotno javnost v smislu podajanja celovitih in z več strani preverjenih informacij. Preiskovanje pa je zame zanimivo s še ene plati - je namreč izredno aktivno. Novinar neko zgodbo, afero, karkoli že hočete, doživlja, je dobesedno sredi nje. Ne obiskuje samo tiskovnih konferenc, ampak se srečuje s konkretnimi »akterji«, zato je prisotna tudi dokajšnja mera adrenalina.

Zaključek

Verjamem, da ima novinarstvo v Sloveniji dobro prihodnost. Vem pa tudi, da lahko s svojim znanjem, ki ga bom pridobil na fakulteti, veliko prispevam k še boljši podobi novinarstva. Zato sem se tudi odločil za ta študij. Na televiziji so me največkrat pritegnile informativne oddaje s političnimi in družbeno-gospodarskimi temami. Tudi soočenja (Trenja, Tarča ...) so mi bila od nekaj všeč. Želim si postati novinar, ki bo pripravil in vodil soočenja, spraševal navzoče, jih »izzival« z določenimi vprašanji. Želim si postati novinar, ki bo svoja opažanja in nestrinjanja povedal in argumentirano predstavil. Želim delovati v skladu z *Novinarskim kodeksom*, ki zagovarja pošteno in resno delo. Želim, da je javnost obveščena in ne samo obveščana. Zato bi za konec svojega eseja rad še enkrat zapisal dve ključni točki, na kateri se bom kot novinar opiral in jih spoštoval. Kot novinar se bom prizadeval za resnico, delovati pa želim za celotno javnost. Svoje poslanstvo vidim predvsem v iskanju (približevanju) čim bolj relevantnim (resničnim) informacijam in v nenehnem prizadevanju, da kot strokovnjak v zbiranju, selekciji in obdelavi le-teh, ozaveščam sodržavljane, ki so v demokraciji edino merilo za uspeh. Menim, da bi svoje poslanstvo najbolje izpolnil kot t. i. preiskovalni novinar. Takšno novinarsko delo me zelo privlači, zato nameravam v ta poklic vložiti svoj trud in osebne življenjske

ambicije. Škoda bi bilo, da se odlično začrtana vizija novinarstva v 21. stoletju (tako s strani fakultete kot tudi medijskih hiš) utopi v poplavi ekonomske in politične plime.

VIRI IN LITERATURA

- Hergreaves, Ian. 2007. *Novinarstvo, zelo kratek uvod*. Ljubljana: Založba Krtina.
- Košir, Manca. 2003. *Surovi čas medijev*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Poler Kovačič, Melita in Karmen Erjavec 2005. *Uvod v novinarske študije*. Ljubljana: FDV.
- Poler Kovačič, dr. Melita. Oktober 2010. Uvod v novinarstvo 1: predavanja *Kaj je novinarstvo, Viri informacij in Samoregulacija slovenskih novinarjev in Kodeks novinarjev Slovenije*.
- Splichal, Slavko. 2001. *Komunikološka hrestomatija 1*. Ljubljana: FDV.
- *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Dostopno prek: <http://plato.stanford.edu/entries/truth/> (29. januar 2010).
- Šuen, Matjaž. 1994. *Preiskovalno novinarstvo*. Ljubljana: FDV.